

Oponentský posudok

na habilitačnú prácu Mgr. Silvie Váľkovej, PhD.

Regulating Discourse: Compliments and Discourse Signposts (English-Czech Interface).

Predložená habilitačná práca je výsledkom dlhodobej kontinuálnej a systematickej vedecko-výskumnej činnosti autorky predloženej v monografii a niekoľkých štúdiách (Váľková 1990; 2004) v ktorej svoje predchádzajúce práce syntetizuje, inovuje o nové metodologické postupy a dáta a aktualizuje o súčasné poznanie v sociopragmatike.

1. Relevantnosť pre daný odbor

Práca je príspevkom do výskumu v interdisciplinárnom priestore sociopragmatiky, diskurznej analýzy a funkčnej lingvistiky. Programovo sa hlási k hallidayovskej koncepcii jazyka ako *social semiotic* (interpersonálna a textová funkcia) a teoreticko-metodologicky je ukotvená v 'klasicknej' (Leech) a 'perspektivistickej' (Verschueren) pragmatike, pričom v zdvorilostnej problematike osciluje medzi pragmatickým (Leech: *speech act*; Brownová a Levinson: *face, facework, face-threatening act*) a post-pragmatickým/diskurzívnym prístupom (Locherová a Watts: *relational work*).

2. Precíznosť, jasnosť a zreteľnosť formulovania problému

Autorka predkladá prehľadne štrukturovanú prácu so zreteľne formulovaným vedecko-výskumným problémom a výskumnými otázkami. Jej jadrom sú dve relatívne autonómne kapitoly venujúce sa problematike 'komplimentov a komplimentovania' a 'diskurzívnych značiek/signposts'. Ich začlenenie autorka zdôvodňuje tým, že sú manifestáciou globálnej regulatívnej funkcie jazyka a každá osobitným spôsobom sa podieľa na *facework* resp. *relational work*, t.j. zohľadňovaní a vyjednávaní sociálno-psychologických potrieb 'tváří' účastníkov komunikácie. Týmto spoločným menovateľom autorka legitimizuje integrovanie interpersonálnej pragmatiky prostredníctvom teórie zdvorilosti (*politeness theory*) a metapragmatika (diskurzívne značky/signposts ako manifestácia metapragmatického vedomia/metapragmatic awareness) do modelu (s.32), ktorý je dostatočne nosný na to, aby premostil fungovanie oboch skúmaných oblastí cez *facework* ako nadradenú regulatívnu silu.

3. Prínos práce v kontexte domáceho a zahraničného výskumu

Práca sa deklaratívne a teoreticko-metodologicky zaraďuje do pragmalingvistiky resp. diskurznej analýzy a prispieva do prehľbovania poznania v tejto oblasti v národnom a medzinárodnom rozmere – nadväzuje na existujúci domáci a zahraničný výskum a posúva ho o nové zistenia. V prehľade vývinu zdvorilostného myslenia v časti *Interlude* autorka pomenúva kľúčový prechod od 'tradičnej' pozitivisticky chápanej zdvorilosti ako inherentnej súčasti jazykových výrazov k post-pozitivisticky chápanej zdvorilosti ako kontextovo-senzitívneho hodnotenia interpersonálneho správania, ktorý bol iniciovaný meta-teoretickou publikáciou G. Eelena (2001). Vnútorňá dynamika jeho prudkého vývinu, ktorý prebieha vo „vlnách“ však zostáva viac-menej len naznačená, pričom chýba odkaz na dôležitú monografiu prácu (Kádár a Haugh, 2013), ktorá syntetizuje doterajšie zdvorilostné poznanie a predkladá užitočný teoreticko-metodologický nástroj, osobitne s ohľadom na konvencionalizovaný

charakter komplementov. Na vysokú mieru konvencionalizácie pri zdvorilosti upozorňuje aj Terkourafi (2015) v článku *Conventionalization: A new agenda for (im)politeness research*, ako aj v svojom príspevku v zborníku Culpeper et al. (2017) uvádzanom v habilitačnej práci. Autorka chápe komplement ako vec hodnotenia účastníkmi, a to odosielateľom a adresátom, čím sa blíži k prístupom k zdvorilosti ako 'social practice' (Kádár and Haugh (2013), alebo ako 'interactional achievement' (Haugh 2007). Cenným výsledkom analytickej práce autorky je **vyabstrahovanie invariantnej štruktúry komplementu ako rečového 'setu'**, jeho sémantickej a formálnej typológie a zohľadnenie sociologických parametrov (rod, status, vek účastníkov) a objektu komplementu a komplementovania v medzikultúrnom porovnaní. Je možné oceniť šírku záberu a hĺbku detailu, s ktorými autorka uchopuje manifestácie komplementovania na škálach rituálnosť-kreatívnosť, implicitnosť-explicitnosť, plánovitosť-spontánnosť ktoré prepája so suprasegmentálnou a neverbálnou semiotikou.

4. Metodológia práce

Autorka využíva štandardné postupy a metódy na získanie dát v pragmalinguistike a diskurznej analýze - dotazníky v prípade komplementovania a korpusové dáta získané z vlastného korpusu literárnych diel a reprezentatívnych korpusov v prípade diskurznych značiek. Je možné vyzdvihnúť premyslený teoreticko-metodologický postup autorky, ktorý je inovatívne uplatnený na analýzu rečových dát, pričom jej zistenia a interpretácie rozširujú poznanie v pragmalinguistike (štruktúra komplementov a odpovedí na ne), interkultúrnej pragmatike (kontrastívna analýza 'českej' a 'anglickej' sociokulúry), všeobecnej jazykovede (realizácia štruktúr v typologicky odlišných jazykoch) a majú aplikačné vyústenie v teórii a praxi prekladu a vyučovania angličtiny ako cudzieho jazyka. Kapitola o komplementoch je prínosnou správou o dvoch výskumných projektoch metodologicky postavených na dotazníkových odpovediach českých VŠ študentov, z ktorých sú vyextrahované lexikálno-gramatické, sociolinguistické a pragmatické vlastnosti komplementov a odpovedí na ne. Samo osebe je to zaujímavé čítanie, no až v konfrontácii s obdobným poľským a anglickým výskumom sa umiestňuje do širšej perspektívy porovnateľných socio-kultúr. Zaujímavé sú interpretácie ktoré autorka ponúka ohľadom objektu komplementov odrážajúcich hodnotový vývoj spoločnosti dovnútra (posun od vlastníctva vecí k charakterovým vlastnostiam) ale aj navonok poznačený 'unifikačnými' tendenciami.

5. Úroveň spracovania a naplnenosť formálnych požiadaviek

Habilitačná práca spĺňa jazykovo-štylistické a formálne náležitosti kladené na kvalifikačnú prácu daného stupňa.

Otázky

1. Na základe vašich údajov (Tab. 30), stratégie komplementovania s prevahou pochvál zvonajšku než predmetov vlastníctva majú bližšie skôr k zisteniam z anglofónneho než poľského výskumu. Vysvetľujete to odlišným datovaním údajov (poľské dáta sú pred roka 1990), vekom respondentov ako aj unifikačnými globalizačnými tendenciami, ktoré nešpecifikujete. Ako podľa vás sa globalizácia podieľa na formovaní kultúrnych vzorcov komplementovania? Odkazujete tu na globalizáciu na anglo-americký spôsob? Je možné oprieť tieto interpretácie aj o existujúce údaje z českého sociologického výskumu? Nie je

vyššia miera variability a kreativity komplimentovania v českej databáze dôsledkom nielen typologických odlišností jazyka ale aj nižšieho stupňa konvencionalizácie tohto postupu (podobne ako je podceňovaná úloha fatickej komunikácie a 'small talk' v českej resp. stredoeurópskej kultúre)?

2. Zdôvodnite voľbu štyroch analyzovaných diskurznych značiek. Aj keď jeho motivácia je čitateľná, neprispieva termín 'signpost' do obsiahleho a značne neprehľadného zoznamu termínov s primárne metajazykovou funkciou?

3. Autorka na s. 16 naznačuje zámer formulovať závery zo svojho výskumu smerom k metodológii vyučovania angličtiny, no v ďalšom texte sa k nim obsiahlejšie nevracia. Ako by sa dali teda formulovať odporúčania pre vyučovaciu prax?

Habilitačnú prácu ako celok pokladám za vyvážený a po teoreticko-metodologickej, analytickej a interpretačnej stránke za kvalifikovaný a prínosný príspevok do výskumu v oblasti súčasnej pragmalingvistiky a sociopragmatiky, vrátane jeho možného aplikačného presahu do metodológie vyučovania angličtiny a do translatológie.

Záver:

Predložená habilitačná práca spĺňa štandardné požiadavky kladené na habilitačné práce v príslušnom vednom odbore a **odporúčam, aby bola v rámci habilitačného konania predmetom obhajoby** a aby na základe jej úspešného priebehu bola Mgr. Silvie Válková, Ph.D. menovaná za

d o c e n t k u

v príslušnom vednom odbore.

V Prešove 13.3.2018

Doc. PhDr. Milan Ferenčík, PhD.